

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΝΥΚΑ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ¹

Εὐτυχῶς πολὺ ὀγλήγορα παρήλθεν ἡ μικρὰ δοκιμασία, ἣν ἡ ὑπόμονή τοῦ κ. Δαῖρπελδ ὑπέστη ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἀποπείρᾳ πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμὸν τοῦ χώρου, ὅπου κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἡ παλαιὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν κρήνη ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ. Ἀπομακρυνθεὶς τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἦν εἰς ἱκανὸν διάστημα μετὰ τῶν πρὸς δεξιὰν αὐτῆς (τῷ ἀνιόντι) ἀνευρεθέντων σημαντικῶν ἐρειπίων ἀρχαίων οἰκιῶν ἐκάθηρε, κατ' ἀρχάς μὲν ἠρεύνησε τὸν ἐγγυὸς τοῦ βράχου τοῦ Ἀρείου πάγου καὶ τὸν ὀλίγον μεσημβρινώτερα αὐτοῦ γῶρον, ἀνασκάψας δύο ἐγκαρσίας τάφους. Ἄλλ' ἐνταῦθα οὐδὲν ἄξιον λόγου μνημονῶν εὐρέθη. Μεσημβρινώτερον ὅμως τοῦ ἀριστέρου τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἀποκαλυφθέντος ἐδάφους ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὅπου καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἢ ἄλλον τινὰ ἱερὸν θεὸν ἀναφερόμενα ἀνάγλυφα εὐρέθησαν, ὡσαύτως δὲ καὶ ὀλίγον δυτικώτερα πρὸς τὴν νῦν ἀμαξιτὴν καὶ ἐν μέρει ἐπ' αὐτῆς παρὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο μέγα καὶ λαμπρὸν ὑδραγωγεῖον ἀπροσδόκητα εὐρήματα θαυμασιῶς ἀντήρμειψαν τὴν ἐπιμερὴν καὶ ἀκράδαντον πίστιν τοῦ ἔρευνητοῦ.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ἀναφερθέντα γῶρον ἀνευρέθησαν δύο τάφοι, ὁ μὲν μικρότατος, παιδίου προφανῶς, ὁ δὲ μέγας, ἐκεῖνος μὲν περιέχων δύο ἀγγεῖα τῆς Μυκηναίας ἐποχῆς, ὡς ἀνεγνώρισαν αὐτὰ οἱ ἀρχαιολόγοι, ἐν συγκρίσει μάλιστα πρὸς ὅμοια ἐν τῇ Ἀκροπόλει εὐρεθέντα, ὁ δὲ δεύτερος ὅσαί τινα ἀποτεφρωθέντος ἐν αὐτῷ νεκροῦ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ μέγα τῶν ἀνθρώπων, λειψάνων τῆς πυρᾶς, ποσόν. Ὁ μεγαλειότερος οὗτος τάφος δὲν εἶνε νεώτερος τοῦ 7ου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ἐνῶ ὁ μικρότερος εἶνε πανάρχαιος, διότι τὰ δύο Μυκηναία ἀγγεῖα μαρτυροῦσι περὶ ἐποχῆς ἀρχαιοτέρας τῶν Τρωϊκῶν. Τὰ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὅμως ἀμφοτέρων πηγάζοντα ἐξαχρόμενα εἶνε λίαν σπουδαία πρὸς διευκρίνησιν τοῦ εἶναι τὸν πρῶτον οἰκιστὴν τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος ἀναφερόμενον ζήτηματος. Ἄν ὄντως ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως συνῆλθον τὸ πρῶτον οἱ παλαιότατοι τῆς γῆς ταύτης κάτοικοι, τὸν μὲν βράχον αὐτῆς διὰ τῶν Πελασγικῶν τειχῶν περιβαλόντες, μικρὸν τι δ' ἔτι μέρος τῆς πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν μάλιστα κλιτύος, τὸ Πελασγικὸν ἢ Πελαργικὸν καλούμενον, προσοχυρώσαντες, τότε οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι καὶ τοὺς τάφους αὐτῶν καθίδρυσαν κατὰ τὸν κοῖλον νῦν τοῦτον πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀρείου πάγου γῶρον καὶ ἀκριβῶς ἐξῶθεν τῆς ὑπερθεῖν αὐτοῦ κειμένης πύλης τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς μόνης καὶ τότε καὶ μετὰ ταῦτα μέχρι σήμερον κυρίας αὐτῆς εἰσόδου. Διότι γνωστὸν ὅτι τῶν ἀρχαίων τὰ πολυάνδρια ἐξῶθεν μὲν τῶν τειχῶν τῶν πόλεως, παρὰ τὰς πύλας δὲ αὐτῶν ἔκειντο. Ὅτι δὲ ἀρχαιότατα τάφοι ἐνταῦθα ὄντως ὑπῆρχον, μαρτυρεῖ ἠχοῖον τι τοῦ Ἀλεξάνδρου Κλήμεντος, λαλοῦντος περὶ τοῦ ἐν τῷ παρακειμένῳ Ἐλευσινίῳ (ναῶ τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης) δεικνυμένου τάφου τοῦ μυθικοῦ Εὐμόλπου. Ὁ δὲ μείζων εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Σόλωνος χρόνους ἀναγό-

μενος τάφος μαρτυρεῖ ὅτι καὶ τότε ἀκόμη ἐξηκολούθει ὁ περὶ αὐτὸν γῶρος νὰ εἶνε ὁ ἐξῶ καὶ ἐγγύτατα τῆς πύλης τῆς Ἀκροπόλεως τόπος, τοῦ πυρῆνος τούτου τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἥτις εἰς αὐτὴν κατ' ἀρχάς περιοριζομένη καὶ τὸ ἀμέσως ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα καὶ πρὸς δυσμὰς μικρὸν τμήμα, πολὺ ἀπέειχε τοῦ νοτιοανατολικοῦ παρὰ τὸ Ὀλυμπίειον γῶρον, εἰς ἣν θέτουσι σοφοὶ ἄλλως ἄνδρες αὐτήν, στρέφουσα δὲ τὴν πύλιν πρὸς τὸ βορειοδυτικόν, πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνωρίς ἀπὸ τοῦ Θεσέως ἤδη καὶ ἐπεξετάθη.

Παρὰ τὸν τάφον τοῦτον ἀπεκαλύφθη καὶ ὠραῖον ἐκ πηλίνων σωλήνων κυλινδρικών ὑδραγωγεῖον, ὅπερ ἀναχωροῦν ὡς φαίνεται ἀπὸ τοῦ πολλακίως ἀναφερθέντος μεγάλου ἐκ πωρίνων ὀγκολίθων ὑδραγωγείου τῆς τῶν Πεισιστρατιδῶν ἐποχῆς, ἔφερε τὸ ὕδωρ εἰς ἐκεῖνον πρὸς τὸ ὑπὸ τὴν Ἀκροπόλιν Ἐλευσίνιον. Οἱ πηλῖνοι οὗτοι σωλήνες εἶνε ἐξαιρέτου κατασκευῆς, συνδεδεμένοι κατὰ τὰς συναρμογὰς διὰ χυτοῦ μολύβδου καὶ κατὰ τὰ στόμια περιταινιούμενοι ὑπὸ πλατείας μελαίνης γραμμῆς. Ἡ φιλοκαλία τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἐπιπτεούντων τὸ ἔργον ἐξετείνετο μέχρι τοσούτου, ὥστε καὶ διὰ τοὺς ὑπὸ τὴν γῆν κρυπτομένους ὑδραγωγούς δὲν ἔθεωρεῖτο περιττὴ. Ἐνῶ δὲ τὸ εὐρημα τοῦτο σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι ἄφθονον ὕδωρ διωχετεύετο, μακρόθεν βεβαίως, πρὸς τὸν γῶρον τοῦτον εἰς κρήνας λαμπρὰς πάντως, τὰ ὀλίγον δυτικώτερα ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀμαξιτῆς εὐρεθέντα λείψανα ὁμοίων πηλίνων ὑδραγωγῶν διασαφῶσι τὸ οὐσιωδέστατον ζήτημα, οὗ τὴν λύσιν κυρίως ἐπεχείρησεν ὁ κ. Δαῖρπελδ διὰ τῶν ἐνταῦθα ἀνασκαφῶν, τὸ τῆς Ἐννεακροῦ ἰσὺον δηλοῦντι.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μεγάλου ἀριστερόθεν τῆς νῦν ἀμαξιτῆς (τῷ ἀνιόντι) ἐμφανοῦς ὑδραγωγείου μετὰ τῶν λαμπρῶν ἐξ ὀγκολίθων πωρίνων τοιχωμάτων ἀναχωροῦσιν οἱ τῆς αὐτῆς καὶ οἱ ἀνωτέρω κατασκευῆς πηλῖνοι σωλήνες, ἐνισχυοὶ μόνον ἐφαρμμένοι καὶ διὰ τοῦτο ἀντικατασταθέντες ὑστερώτερα ποτε δι' ἄλλων πολὺ κατωτέρας κατασκευῆς. Οἱ σωλήνες οὗτοι ἔφερον τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς νῦν ἀμαξιτῆς ὀλίγον κατωτέρω εἰς κρήνην τινὰ πάντως, ἀλλ' εἰς μέτρων τινῶν ἀπόστασιν διακόπτονται ὑπὸ κατασκευάσματος δεξιμενῆς μικρᾶς πλινθοκτίστου μετὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένης ὑδρορροῆς, ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ δὲ μέγα ἐκεῖνο ἐκ πωρίνων λίθων ὑδραγωγεῖον προχωροῦν ὀλίγον ἐντὸς τῆς νῦν ἀμαξιτῆς παύει πλέον, κατὰ τὴν ἐκβολὴν δὲ αὐτοῦ εἶνε ἐν ῥωμαϊκῆς χρόνους μετεσκευασμένον. Τεμάχιον τῆς ὑδρορροῆς αὐτοῦ ὑπόκειται εἰς ἄλλην ὑπερθεῖν αὐτῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ὑδρορροήν, ἥτις στενομένη αἰφνης καὶ ὀλίγον ἀνυψομένη, ἐπέστρεπε τὴν διανομήν τοῦ ὕδατος εἰς τὰς δύο πρὸς ἐκάτερα τῆς ὁδοῦ ὑδρορροὰς ῥωμαϊκῆς κατασκευῆς. Καὶ τὴν μὲν μίαν πρὸς ἀνατολὰς βαινύσαν ἀνέφερε, ἡ δὲ ἄλλη διευθυνομένη πρὸς τὸν βράχον τῆς Πηνυκῆς, χωρεῖ ἔπειτα ὑπ' αὐτὸν καὶ διευθύνετο πρὸς τὴν περαιτέρω ἐν τῷ βράχῳ διάτρησιν, εἰς ἣν τὸ πρῶτον ὁ κ. Δαῖρπελδ ὑπέθεσεν ὅτι διευθύνετο τὸ ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον. Παρὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ταύτην ὑδρορροήν ἀποκαθαίρεται νῦν κατασκευασμὰ τι ὡς δεξιμενὴ ὑπὸ τὸν βράχον. Ἀριστερόθεν δὲ τῆς νῦν ἀμαξιτῆς (τῷ ἀνιόντι) ἀνευρέθη καὶ πλατὺς ὄχετος πρὸς ἐκροήν

(1) Ἴδε σελ. 330.

πιθανῶς τῶν ἐκ τῆς κρήνης ὑδάτων εἰς τὴν ἐγγυὲς διερχομένην μεγάλην τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ὑπόνομον.

Τοιοῦτοτρόπως διασαφύνεται νῦν κατὰ μικρὸν πάντα τὰ σκοτεινὰ τοῦ ζητήματος μέρη. Καὶ τὰ μὲν περιγραφέντα εὐρήματα αἴρουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σηματικῆς τοῦ μέχρις ἐνταῦθα καθήκοντος μεγάλου ὑδραγωγείου· τὰ δὲ διακριθέντα πλέον ῥωμαϊκῆς καὶ πάλαις ἑλληνικῆς ἐποχῆς ἔργα δευκνύουσι πῶς τὰ τελευταῖα ταῦτα πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν. Ἐν πρὸς ἓν πλέον τὰ πράγματα διευκρινούνται. Καὶ ἀκόμη μὲν δὲν ἐξήλθεν εἰς φῶς λεοντόκρουονόν τι ἢ τοιοῦτον ὀρθογώνιον σημείον τοῦ κατασκευάσματος τῶν Πεισιπρατιδῶν, ἀλλ' ἢ ΚΡΗΝΗ, εἰς ἣν τὸ παρκαίμενον μέγα καὶ λαμπρὸν ὑδραγωγεῖον ἔφερε τὸ ὕδωρ, ἔκειτο ἀκριβῶς ἐνταῦθα, οἰαδήποτε δέ τις καὶ ἂν ἀποδειχθῆ αὕτη, θὰ εἶνε πάντοτε ἡ ζητούμενη ἀρχαία ἐκείνη, ἣν τυραννικὴ φιλοδοξία καὶ μεγαλοπραγμοσύνη ἐδώρησεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ ἀρχαίου ἀνύδρου ἄστεως.

ΓΕΩΡΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Ἀξιανόγνωστα ἐκ Γαλλικῶν περιοδικῶν:

Πῶς θὰ ἐπέλθῃ τὸ τέλος τοῦ κόσμου ὑπὸ C. Flammarion (L' Astronomie)—Ἡ θεωρία τοῦ ὕπνου ὑπὸ E. Young (Revue Suisse)—Ρενάν ὑπὸ Mgr d' Hulst (Le Correspondant, 25 86p.)—Ἡ μουσικὴ καὶ ἡ σύγχρονος τέχνη ὑπὸ G. Derepas (ὁμ.)—Τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου ὑπὸ de Mouy (ὁμ. 10 N6p.)—Ἡ ἀποθέσις τοῦ Ρενάν ὑπὸ Père Delaporte (Etudes Religieuses)—Ἡ παρῶσα κατάστασις τοῦ νομισματικῆς ζητήματος ὑπὸ G. François (Journal des Economistes)—Ἄποψις ὑπὸ A. Franck (Journal des Savants 86p.)—Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Μυκηναίων ὑπὸ G. Perrot (ὁμ.)—Οἱ ἀρχαῖοι πάπυροι καὶ τὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα ὑπὸ H. Weil (ὁμ.)—Ἡ σκηνοθετικὴ ὑπὸ L. Leloir (Revue d' Art dramatique, 5 N6p.)—Παῦλος Βουρζὲ ὑπὸ R. Doumie (Revue Bleue, 29 86p.)—Τένυσον ὑπὸ τῆς Κας Darmesteter (ὁμ. 12 N6p.)—Ἐδγάρδος Κινὲ ὑπὸ E. Faguet (Revue des deux Mondes, 1 N6p.)—Ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Βουρζὲ ὑπὸ F. Brunetière (ὁμ.)—Ρενάν ὑπὸ M. de Vogüé (ὁμ. 15 N6p.)—Ὁ Σατωβριάνδος καὶ αἱ ἐσωμέναί του ὑπὸ A. Albalat (Nouvelle Revue, 1 N6p.)—Μαυρίκιος Βαρρὲς ὑπὸ L. Daudet (ὁμ.)—Αἱ διάφοροι μορφαὶ τοῦ χαρακτήρος ὑπὸ T. Ribot (Revue Philosophique)—Ἡ στρατιωτικὴ ἰατρικὴ ὑπὸ A. A. Corlieu (Revue Scientifique, 29 86p.)—Αἱ διαστάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ὑπὸ P. Richer (ὁμ.)—Ἡ ἐμβρυογένεσις τῆς γλώσσης ὑπὸ A. Lefèvre (ὁμ. 12 N6p.)—Ἡ ἱστορία τῆς χειρουργικῆς ὑπὸ A. Richet (ὁμ. 19 N6p.).

Ἐκ Γερμανικῶν:

Τὰ φιλοσοφικὰ δράματα τοῦ Ρενάν ὑπὸ F. Mautner (Magazin für Literatur 19 N6p.)—Οἱ Τυχγούζερ ἀπὸ τοῦ II' αἰῶνος ὑπὸ Schmidt (Nord und Süd)—Λεονόρα φὸν Ἔστε ὑπὸ H. Grimm (Deutsche Rundschau).

Ἐξ Ἀγγλικῶν:

Τὸ ζήτημα τῶν ὠρῶν τῆς ἐργασίας ὑπὸ W. Mather (Contemporary Review)—Ἐρνέστος Ρενάν ὑπὸ G. Monod (ὁμ.)—Ὁ Γκαίτε ὁς ὑπουργὸς ὑπὸ H. Nevinson (ὁμ.)—Βιρμανικὰ ἔθνη ὑπὸ H. Ch. Moore (Fortnightly Review)—Τί γνωρίζομεν περὶ τοῦ Ἄρειος ὑπὸ E. Holden (Forum)—Αἱ περὶ ἀγωγῆς θεωρίαι τοῦ Ρουσσὸ ὑπὸ A. Street (Macmillan's Magazine)—Ὁ θάνατος τοῦ Τένυσον ὑπὸ C. Ainger (ὁμ.)—Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ συντάγματος ὑπὸ Salisbury (National Review)—Ὁ Ρενάν καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ὑπὸ R. G. Ingeroll (North American Review)—Ρενάν ὑπὸ Fr. Pollock (Nineteenth Century)—Μελέτη τῶν ὄνειρων ὑπὸ T. Greenwood (New Review).

*

Ἐξ Ἰταλικῶν:

Ρενάν ὑπὸ C. Cesareo (Nuova Antologia)—Μία ἀνακάλυψις ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ O. Marnechi (ὁμ.)—Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ πρίγκηπος τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ A. Gubernatis (Natura ed Arte).

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἰατρός: Νὰ τρῶς μέτρια, νὰ πίνης ὀλίγον, νὰ μένης τὸ βράδυ στὸ σπῆτι, νὰ μὴν καπνίζης καὶ νὰ κάνης περιπάτους καὶ γυμναστικὴν τακτικὰ.

Πελάτης: Σὰν εἶνε νὰ κάνω ὅλα αὐτὰ, γιατίρ μου, τί μοῦ χρειάζεται ἡ ἐξοχότης σου;

* *

Φίλος ἐπισκέπτεται φίλον εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ ζητεῖ ἐπιμόνωος νὰ τοῦ δανείσῃ ἓν βιβλίον.

— Δὲν δανείζω, φίλε μου, κατ' ἀρχὴν, βιβλία.

— Μὰ σ' ἐμένα τώρα; . . .

— Γιατί τάχα; ἐπειδὴ εἶσαι φίλος μου; Τόσον τὸ χειρότερον τὸ ξεύρω ἐκ πείρας αὐτό. Ὅλη ἡ βιβλιοθήκη μου εἶνε καμωμένη ἀπὸ βιβλία ποῦ δανείσθηκα ἀπὸ φίλους μου κ' ἐγώ.

* *

Εἰς κύκλον συναναστροφῆς νεαρὸς διπλωμάτης ἐγκαυχώμενος λέγει:

— Ἐκ πρώτης ὄψεως ἐννοῶ τί συλλογίζονται οἱ ἄλλοι γιὰ μένα.

Καὶ μία κυρία ἀπαντᾷ πονηρῶς:

— Μὰ αὐτὸ θὰ σὰς εἶνε κάποτε πολὺ δυσάρεστον.

ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑΤΑ

Ἡτο παραδρομὴ προφανῆς, κύριε Ἐπικριτά. Ἡθέλομεν νὰ εἴπωμεν θεϊῶδες ὄξυ. Ἄλλως τὸ θεϊκὸν ὄξυ δὲν εἶνε ἀέριον, ἀλλὰ ὑγρὸν.

Ἐν νοστιμώτερον τοῦ ἰδικοῦ σας, φίλιτατε M. ἀνακονοῖ ὁ ἐν Πειραιεὶ ἀνταποκριτὴς τῶν Καιρῶν. Ἐτὴν παρελθούσαν Πέμπτην, γράφει, ἀρίκετο ἐνταῦθα τηλεγράφημα ἐκ Κύμης, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὴν κυρίαν Αἰκατερίνην Γ. Μάφτα. Τί νομίζετε συνέβη; Τὸ